Ви, напевне, бачили мою матінку на ковзанці в Рокфеллерцентрі, де вона весело кружляє на льоду, незважаючи на свої сімдесят вісім років. Вона ще на диво моторна, як на свій вік.

З червоною стрічкою в сивому волоссі, в коротенькій оксамитовій спідничці — теж яскраво червоній, в окулярах і в штанцях кольору тіла вона хвацько витанцьовує з тренером ковзанки. А я ніяк не можу змиритися! Взимку намагаюся бути щонайдалі від Рокфеллер-центру, й ніхто не затягне мене до ресторації, що дивиться вікнами на ту ковзанку. Якось, коли я проходив мимо, один тил ухопив мене за руку й, показуючи пальцем на мою матінку, зареготав: "А погляньте лишень на ту божевільну стару!" Мені стало чомусь її дуже шкода. Хоч і варт було радіти та дякувати богу, що матінка сяк-так розважається й не вимагає від мене ніяких турбот. І все ж як мені хотілося, щоб вона вигадала собі іншу, не таку сумнівну розвагу! Тому, коли бачу статечну матрону, що грацiйно нахиляється над вазою з хризантемами або розливає чай у вітальні, у мене перед очима відразу постає матінка. Вирядившись, як гардеробниця в нічному клубі, вона кружляє по кризі в обіймах платного партнера — і це в самому центрі велетенського міста, третього в світі!

Фігурному катанню матінка навчилася ще в Сент-Ботольфсі, невеличкому містечку Нової Англії, звідки ми родом. Отож, мабуть, ця її пристрасть — всього-на-всього ознака прихильності до минулого. Адже з кожним роком вона все дужче сумує за далеким світом своєї юності. Здоров'я у неї просто залізне, проте будьякі новації вона тепер ледве терпить. Якось я повіз її в гості до родичів у Толедо. Приїхали ми на нью-йркський аеропорт. Зал для пасажирів під велетенським склепінням, світло реклам, оглушлива музика, що гамувала сльози й зойки прощання, — все те справило на мою матінку вельми гнітюче враження, а сам аеропорт, так не схожий на залізничну станцію в Сент-Ботольфсі, видався їй непоказним і зовсім не цікавим.

Політ відклали, і нам довелося просидіти ще цілу годину.

Я глянув на матінку: вона раптом спала з лиця і постаріла. Через півгодини їй стало важко дихати. Приклавши до грудей руку з розчепіреними пальцями, вона час від часу поривчасто хапала повітря, ніби їй було дуже боляче. Обличчя в неї почервоніло і взялося плямами. Я вдав, що нічого не бачу. Але ось оголосили

посадку, й матінка загукала: "Вези мене додому! Як помирати, то на землі!" Я здав квитка й повіз матінку додому, в її мешкання, а про той напад нікому не сказав. Проте примхливий, чи, скоріше, неврастенічний, страх перед катастрофою, що пойняв мою матінку, з'ясував мені дуже багато: я побачив, як з кожним роком збільшується кількість небезпек, що чигають на неї: скільки їх з'явилося, отих підводних рифів, отих хижих звірів, що тільки й підстерігають її в засідці! Які несподівані ті шляхи, що їй доводиться обирати тепер, коли світ розгортається дедалі ширше й стає все складніший та незбагненніший для неї!

Мені тоді часто доводилося літати. Справи вимагали моєї присутності то в Римі, то в Нью-Йорку, то в Сан-Франціско, то в Лос-Анжелесі, і я чи не щомісяця перелітав з одного міста в інше. Літати мені подобалось. Я любив милуватися феєричним світінням у високості. Любив мчати з заходу на схід і стежити з вікна, як ніч простує континентом. Уявляю собі, як після вечері миють посуд нью-йоркські господарки, коли мій годинник показує четверту за каліфорнійським часом, а наша стюардеса ось уже вдруге пропонує охочим джин, коктейль або віскі. Під кінець польоту стає душно. Всі стомилися. Золота нитка в оббивці крісла раптом починає муляти, і вам здається, що про вас забули, отож ви ридаєте, наче дитя: вам все осоружне, все чуже. Звичайно, з деким із пасажирів ви познайомилися, серед них є й приємні співрозмовники, і набридливі балакуни. Одначе які нікчемні й непотрібні справи, що примушують нас ширяти над землею! Он та стара мчить через Північний полюс до Парижа, щоб подарувати своїй сестрі миску телячого холодцю. А її сусід, 'комівояжер, рекламує синтетичні устілки.

Одного разу, коли я летів на захід (Скелясті гори вже лишилися позаду, але до Лос-Анжелеса ще була ціла година, ми зависли в такій

високості, що втратили вже навіть уяву про рідну землю), я раптом побачив унизу слабеньке мерехтіння, разок вогнів, схожих на прибережні ліхтарі. У тих широтах жодного берега й близько не було, і я розумів, що ніколи й не дізнаюся, що означала ота примара вогнів — чи то межу пустелі, чи звивистий шлях у горах... Але а такої височини й на такій скаженій швидкості те мерехтіння, здавалося, свідчило про мою приналежність до світу мертвого, підкреслювало мій вік, мою неспроможність зрозуміти те, що відбувається в мене перед очима. Я ніби опинився зненацька десь посеред потоку, до далеких берегів якого, може, колись дістануться лише мої діти, — і мені було чомусь навіть приємно від того.

Отож я любив літати, й тривога, що пойняла тоді мою матінку, була дивною для мене. Це ж бо моєму старшому братові, Її первістку й улюбленцеві, перейде в спадок її настирність, її столове срібло і впертість, а також — до певної міри — Її ексцентрична вдача. Одного вечора мій брат — а ми вже майже рік з ним не бачились — зателефонував мені й напросився на вечерю. Я охоче

погодився. О пів на восьму він подзвонив знов: мовляв, жде внизу (а ми живемо на одинадцятому поверсі) й просить мене спуститися. Я думав, брат хоче повідомити мені щось особливе, та, щойно ми зустрілися, він попрямував до ліфта. Коли за ним клацнули дверцята, я помітив ті самі напади жаху, що і в матінки в аеропорту. Лоб йому зросив холодний піт, він важко дихав, ніби після довгого бігу.

— Тобі погано? — запитав я.

— Боюся ліфта, — похмуро признався він.

— Чого це?

— Аби часом будинок не впав.

Я засміявся, і це, мабуть, було жорстоко з мого боку. Та вже надто смішною здалася мені картина, що несподівано постали перед очима: нью-йоркські хмарочоси, мов кеглі, з гуркотом •валяться один на одного! Справа в тому, що взаємна заздрість Дініно псувала наші стосунки, бо я чомусь вважав, що брат і заробляє більше, й живе краще. І хоч як боляче було бачити його в такому стані — пригніченого, нещасного, приємне почуття зверхності залоскотало мені серце. Здавалось, у таємному змаганні, що виявляло сутність наших взаємин, я раптом обійшов його. Він — старший, материн любимчик, та, бачачи, як він задихається в ліфті, я думав про нього лиш одне: "Адже цс мій нещасний братик, геть змучений турботами й тривогами". Перше ніж зайти до кімнати, він зупинився перевести дух. Цей жах, як виявилося, переслідував його вже понад рік. Брат ходив до психіатра. Та ніякої користі не не дало. Щойно вийшов з ліфта, як усе наче рукою зняло, хоч я й помітив, що він намагається триматись подалі від вікна. А коли брат уже зібрався додому, я з цікавості провів його до сходів. Ліфт спинився на нашому поверсі, а він обернувся до мене й сказав:

— Мабуть, доведеться спускатися пішки...

Ми полічили з ним усі одинадцять поверхів. Брат не відривав руки від поручнів. Попрощавшись з ним унизу, я злетів нагору ліфтом і розповів дружині про братів "коник".

— Йому здається, що будинок може впасти.

Дружина, як і я, була здивована й пригнічена, хоч обом нам оте боягузтво здавалося смішним.

Проте через місяць братові довелося розлучитися з фірмою, дг він служив, бо вона переїхала в нове приміщення — на п'ятдесят другий поверх. Як він пояснив те, мені не відомо. Ходив без роботи цілих півроку, поки вдалося підшукати місце в конторі, що містилася на

третьому поверсі. Одного зимового вечора я помітив його на перехресті Медісон-авеню й П'ятдесят дев'ятої вулиці.

Розумний, вихований, пристойно вдягнений, він чекав з натовпом, поки спалахне зелене світло. А я подумав: "Скільки їх тут, отих диваків, схожих на нього! Скільком доводиться отак продиратися крізь нетрі дурних забобонів! Скільком навіть вулиця, яку треба перейти, здається стрімкою річкою, а водій, що сидить за кермом таксі, — ангелом смерті!"

На землі брат почував себе цілком спокійно. Якось ми всією родиною поїхали до нього в Нью-Джерсі. Він був здоровий, навіть веселий, і я його ні про що не розпитував. В неділю по обіді ми повернулися до Нью-Йорка. Не доїжджаючи мосту Джорджа Вашінгтона, я раптом побачив над містом чорну грозову хмару.

Коли виїхав на міст, дужий порив вітру кинув машину вбік, і я ледве втримав кермо. Мені здалося, що міст хитнувся під нами.

А на середині я зненацька відчув, що він повільно осідає. Я не міг сумніватися в міцності мосту й водночас боявся, що за якусь мить він переломиться навпіл, скинувши в темну воду оцю недільну низку машин. Думка про катастрофу викликала в мені паніку.

Ноги похололи, і я, певно, не загальмував би в потрібну мить.

Я почав задихатися, хапати ротом повітря. І в мене, як ото буває при підвищенні тиску, потемніло в очах.

Страх має великі очі, й, коли він сягає апогею, десь глибоко в душі чи в тілі — не знаю напевно — у нас раптом відкривається приховане джерело, що з нього ми п'ємо снагу для опору. Так само й тепер, коли ми подолали середину мосту, страх мій почав гамуватися. Дружина та діти милувалися грозою і, очевидно, нічого не помітили. А я навіть не

знав, чого злякався дужче, — чи того, що міст западеться, чи щоб вони не помітили, як мені лячно.

Я почав пригадувати всі події минулої доби: може, якийсь випадок, розмова чи сутичка дали поштовх моєму страхові, навіяли похмуру думку, ніби порив вітру здатен перекинути або зруйнувати міст? Ба ні, ми чудово погуляли, й моя напружена пам'ять не могла відшукати чогось такого, що дало б привід для цієї хворобливої тривоги.

На тому самому тижні мені треба було їхати в Олбані. Видався ясний тихий день. Та згадка про недавній страх була ще надто свіжа, і я поїхав манівцями, аби тільки не попасти на міст. Проте біля Трої таки трапився невеличкий місток, і я перескочив його без хвилювання. Мені довелося плутати миль п'ятнадцять, щоб уникнути наступної перепони!

Повертався я також манівцями, а наступного ранку пішов до лікаря й сказав йому, що боюся мостів. Той засміявся:

— Боїтеся мостів! Та візьміть себе в руки!

— Мабуть, це у нас спадкове,— пояснив я. — Моя мати, приміром, боїться літаків, а брат — ліфтів.

— Вашій матінці понад сімдесят, — відповів лікар. — Це одна з небагатьох цікавих жінок, що їх мені випадало зустрічати. Не спихайте свої гріхи на неї. Будьте чоловіком, от і все.

Отож нічого порадити він не міг, і я попросив у нього адресу лікарів, що займаються психоаналізом. Він сказав, що я лише згайную час, хоч і дав мені одну адресу. Але й той лікар заявив, що мій страх — усього-навсього свідчення якоїсь непевної тривоги і для з'ясування її треба пройти весь курс психоаналізу.

Однак у мене не було ні часу, ні грошей, а головне — віри в ту

шарлатанську науку. І я відповів, що вже якось сам подолаю свій страх.

Біда з бідою ходить, але моя здавалася просто примхою. Проте як було умовити своє дурне тіло, серце, печінку? В дитинстві всяке траплялося: й гіркі знегоди, й напади безмежного щастя. Та невже отой мій страх перед мостами лише відгомін далекого дитинства?

Я не міг змиритися з думкою, ніби якісь потаємні сили керують моєю долею, й вирішив прислухатись до поради лікаря та взяти себе в руки.

Але через кілька днів мені довелося їхати в Айдлуайд, в аеропорт. Я не взяв таксі й не сів на автобус, а поїхав у власній машині. На мосту Тріборо вже мало не віддав богові душу. Примчавши в аеропорт, замовив каву, але руки так тремтіли, що розхлюпав її на стойці. Поряд хтось хихикнув і заявив, що я, напевно, весело провів нічку. Не казати ж йому, що я ліг дуже рано, після цілком тверезого дня, але боюся мостів?

Того самого дня ввечері я полетів до Лос-Анжелеса. Коли приземлились, мій годинник показував першу годину ночі, хоч за місцевим часом була ще тільки десята. Я почував себе стомленим, узяв таксі й поїхав до готелю, де зупинявся раніш. Проте заснути не міг. За вікном повільно крутилася, освітлена прожектором, статуя дівчини — реклама нічного клубу в Лас-Вегасі. О другій ночі прожектор вимкнули, та невгомонна статуя й далі рипіла. Я ні разу не бачив, щоб вона зупинялась, а тієї ночі, лежачи без сну, все думав: коли ж її змащують та миють? Я навіть співчував їй — адже й вона, як і я, не знала спокою.

Я почав думати, чи є в неї рідня. Може, її мати виступає на естраді, а батько давно махнув на все рукою й сумно водить автобус до Уест-Пайко. Навпроти моїх вікон був ресторан, і я бачив, як з нього вивели п'яну жінку в ротонді з соболя й посадовили в машину. Вона двічі спіткнулась і трохи не впала. І вся та картина чомусь навіювала тривогу — яскраве світло, що лилося крізь розчахнуті двері, пізня, передранкова

пора й ця п'яна жінка із своїм стурбованим супутником... Звідкись узялися дві машини й, скреготнувши гальмами, стали під моїм вікном. Із кожної вискочило по троє й заходилися дубасити одне одного. Мені здавалось, що я чую, як тріщать кістки. Щойно з'явилося зелене світло, вони знову скочили в машини й помчали геть. Як і оте загадкове мерехтіння, побачене мною з літака, ця бійка, мабуть, свідчила про народження якогось нового світу, де панували чвари й жорстокість. Я раптом пригадав, що в четвер мушу їхати до Сан-Франціско й що доведеться долати міст із боку Берклі, де мене чекають на сніданок. "Візьму таксі туди й назад, — вирішив я, — а машину залишу в готельному гаражі". Знов і знов я вмовляв себе: час викинути з голови цю дурницю, ніби міст може запастися піді мною. Чи, може, я жертва статевого збочення? Жив без пуття, легковажив, насолоджувався життям, то, може, в цьому й причина?

О третій ранку, стоячи біля вікна, що виходило на Західний бульвар, я зрозумів: отой страх перед мостами —усього-на-всього форма, в яку виливається мій прихований страх перед дійсністю.

Дивно! Я без будь-якої підозри проїжджав передмістя Толедо й Клівленда, обминав велетенські щити з рекламою "польських сосисок", автомобільні кладовища й павільйони, де продають бутерброди з котлетою, і навіть оті одноманітні блоки сучасної архітектури. Я вдавав, ніби недільна прогулянка Голлівудським бульваром дає мені справжню насолоду. Я спокійно милувався барвами призахідного неба на бульварі Дохені та рядами розпатланих експатріанток — пальм, що нагадували велетенські мітли. Я не заперечував краси Дулута й Іст-Сенеки — адже, коли проскакуєш ці містечка, не роздивляєшся довкола! Я мирився з вибоїнами, що трапляються на дорозі між Сан-Франціско й Пало-Альто. Так само терпляче зносив Сан-Педро й узбережжя. І тільки єдиним виявом проти невпорядкованості світу був у мені отой страх перед високими мостами! А все через те, що я ненавиджу й наші сучасні автостради, й павільйони з котлетами. Заморські пальми й одноманітність осель мільйонів людей пригнічують мене до краю.

Тріскуча музика в наших експресах крає душу. Я терпіти не можу раптових змін краєвиду. Невлаштованість друзів і їх пияцтво лякають мене, я впадаю у відчай від численних афер, що затіваються повсюдно. І чомусь так сталося, що всю зненависть до свого оточення я відчув саме тоді, коли перебував якраз на середині мосту, і в мене з'явилася туга за іншим світом — ясним і простим, що виграє всіма барвами веселки.

Але я не в силі змінити вигляд Західного бульвару. А поки він лишатиметься таким, не зможу вести машину через міст над затокою Сан-Франціско. Як же мені бути? Повернутися в Сент-Ботольфс, одягти старомодний піджак і пограти у крібедж із пожежниками? В моєму рідному місті тільки один міст, та й річка така, що грудкою можна перекинути.

Я прийшов додому в суботу. Застав дочку, що приїхала на вихідний зі школи. В неділю вранці вона просила мене відвезти її в Джерсі, їй хотілося послухати відправу, що починалася о дев'ятій. Ми вирушили о сьомій. Всю дорогу розмовляли, сміялися і навіть не помітили, як опинилися перед мостом Джорджа Вашінгтона. Я вже: дроїхав по ньому кілька метрів, зовсім забувши про свою хвороробу. Коли раптом, усе почалося: знов ноги затерпли, не стало чим дихати, потемніло в очах. Я намагався не показувати виду і якимось дивом проскочив міст. Та почував себе геть знесиленим. Дочка, здається, нічого й не помітила. Я довіз її до

школи, цмокнув у щічку й поїхав.

Вертатися на міст було годі й думати, отож я вирішив, зробити гак на північ, дістатися до Найчку, а там перескочити Гудзон через місток Таппан Зі. Він, як мені здавалося, був не такий

стрімкий і краще тримався землі, ніж інші мости. Я рушив уздовж західного берега Гудзону, бульваром, і мені скортіло подихати повітрям. Я поопускав усі шибки в машині. Мені покращало.

Проте ненадовго. Потроху знову почав втрачати почуття реальності. Дорога й машина здавалися привидами. Я пригадав, що десь поблизу живуть мої знайомі. "Може, заїхати та перехилити чарку для хоробрості?" Та була ще тільки десята й не хотілося набридати людям такої ранньої пори. "Може, полегшає, коли здибаю кого та перемовлюсь словом?" Я зупинився біля бензоколонки, взяв кілька літрів пального, проте механік був надто сонний і мовчазний....

Я вже наближався до мосту .й мізкував, як же мені бути, якщо не вдасться переїхати. Зрештою, можна зателефонувати дружині:

хай пришле кого-небудь; але я не хотів показувати їй свою слабкість і тим самим похитнути підвалини родинного щастя. Можна зателефонувати в гараж — хай вишлють водія... або просто кинути машину й діждатися, поки відчиняться бари й кафе. Та, на лихо, в мене не залишилося й цента, все віддав за пальне. Отож робити нічого, і я хоробро рушив на міст.

Всі ознаки страху відразу дали себе знати: в легенях не зосталося духу, ніби його хто вибив кулаком. Машина метлялась, і я вже не міг утримати ні її, ні себе. Все ж таки якось пощастило вирівняти її й поставити на узбочині. Страшенна туга пойняла мене. Якби я страждав від кохання чи від хвороби, хай навіть напився, як чіп, то й тоді не був би такий нещасний. Я пригадав братове обличчя в ліфті — жовте, зрошене холодним потом. Пригадав матір, її червону спідничку та манірно виставлену ніжку, коли вона вихилялася в обіймах тренера, й мені здалося, що всі ми, наша трійця, — дивні персонажі з якоїсь плаксивої трагедії, що всі знегоди зігнули нас й зробили відщепенцями. Атож, життя моє не вдалося, і ніщо з того, що я колись цінував, уже не вернеться — ні юнача хоробрість, ні радість буття, ні інтуїтивна здатність обертатися в цьому світі. Все кануло в безвість, і доведеться кінчати десь у міській лікарні, в палаті для божевільних, де я репетуватиму, що валяться мости скрізь і всюди, в усьому світі.

Раптом до машини підійшла дівчина, відчинила дверцята і всілася на сидіння поруч мене.

Навіть не думала, що хтось зупинить машину на мосту! — сказала вона.

В руках у неї був фібровий чемоданчик і-не вгадаєте! — маленька арфа, загорнена у вилинялу клейонку.

її пряме, солом'яного кольору волосся було гарно зачесане й спадало на смагляві 'плечі. Обличчя — кругле, ніжне, веселе.

— Добираєтесь на попутних?

— Ага.

— А це безпечно для такої красуні?

— Цілком.

— Ви багато мандруєте?

— Весь час. Я ходжу від одного кафе до іншого зі своєю арфою...

— Що ж ви там граєте?

— Співаю пісень. Переважно народних...

Я приніс коханій курочку без кісток, без кісток...

Розповів я любці казочку без кінця, без кінця...

І зоставив їй немовлятонько — ой-ля-ля, ой-ля-ля...

Вона співала мені всю дорогу, й міст несподівано виявився міцним та гарним, а води Гудзону — тихими й лагідними. Вернулось усе — і юнача хоробрість, і здоров'я, і впевненість у собі! На тому березі вона подякувала й вийшла з машини. Я запропонував відвезти, куди їй треба, та вона тільки війнула зачіскою й пішла.

Я рушив далі, в чудовий, прекрасний світ, що відродився з попелу. Коли дістався додому, то ледве втримався, щоб не зателефонувати братові й не сказати: "А може, під ліфтом теж стоїть ангел?" Я так і зробив би, коли б не арфа, яка і в нього викликала б підозру, що в мене не всі дома...

Відтоді я твердо вірю, що ласкава доля завжди зарадить мені в біді, хоч я, щоб не спокушати її, все-таки обминаю міст Джорджа Вашінгтона. Зате такі, як Тріборо й Тапанн Зі, проскакую без вагань. Брат мій, як і перше, боїться ліфтів, а матінка, дарма що в неї не згинаються коліна, все витанцьовує на льоду.